

Луцький національний технічний університет
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: УПРАВЛІННЯ, ТЕХНОЛОГІЇ, МОДЕЛІ

Колективна монографія

Видання восьме

Луцьк
ВІП Луцького НТУ
2022

УДК 338.48
П 26

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Луцького національного технічного університету
(протокол № 3 від 27 жовтня 2022 р.)*

Рецензенти:

Манн Руслан Володимирович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та управління Черкаського державного технологічного університету;

Костинець Валерія Володимирівна, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Папп Василь Васильович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму Мукачівського державного університету.

Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія. Видання восьме / за наук. ред. проф. Матвійчук Л.Ю., проф. Барського Ю.М., доц. Лепкого М.І. – Луцьк: ВІП Луцького НТУ, 2022. – 408 с.

ISBN 978-617-672-181-9

*Збережена авторська орфографія, пунктуація та стилістика.
Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.*

УДК 338.48
П 26

ISBN 978-617-672-181-9

© авторські тексти,
Луцький національний
технічний університет,
2022

Автори:

Антипюк О.В., інженер II категорії навчальної лабораторії краєзнавчих атласів кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Барський Ю.М., доктор економічних наук, професор, декан географічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки

Бедрадіна Г.К., кандидат економічних наук, доцент кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Одеського національного економічного університету

Білей Є.В., аспірант кафедри економіки і підприємництва ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Будкевич Г.Б., доцент кафедри фізичного виховання Мукачівського державного університету

Гавришко С.Г., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, завідувач кафедри фізичного виховання Мукачівського державного університету

Газуда Л.М., доктор економічних наук, професор кафедри економіки і підприємництва ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Газуда М.В., доктор економічних наук, професор кафедри економіки і підприємництва ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Газуда С.М., кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту туристичного і готельно-ресторанного бізнесу Ужгородського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету

Гладкий О.В., доктор географічних наук, академік НАН ВО України, професор кафедри туризму та рекреації Київського національного торговельно-економічного університету

Дащук Ю.Є., кандидат економічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Дробецька В.С., магістрант кафедри туризму та готельного господарства, Волинського національного університету імені Лесі Українки

Дупак Н.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Рівненського державного гуманітарного університету

Ерфан В.Й., кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Єрко І.В., кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства, заступник декана з навчально-методичної та міжнародної діяльності географічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки

Зубехіна Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Ільїн Л.В., доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельного господарства Волинського національного університету імені Лесі Українки

Ільїна О.В., кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства Волинського національного університету імені Лесі Українки

Ільтьо Г.Ф., кандидат політичних наук, доцент кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Карпюк З.К., кандидат географічних наук, доцент кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Качаровський Р.Є., інженер II категорії навчальної лабораторії краєзнавчих атласів кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Килівник В.С., кандидат медичних наук, академік АН ПРЄ, доцент кафедри медичної реабілітації Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова

Кочан В.М., кандидат філософських наук, старший викладач кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Кучер П.В., кандидат географічних наук, старший викладач кафедри туризму Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського

Лепкий М.І., кандидат географічних наук, доцент, заступник декана з досліджень факультету митної справи, матеріалів та технологій Луцького національного технічного університету

Лисюк Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства Волинського національного університету імені Лесі Українки

Лісова С.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Рівненського державного гуманітарного університету

Лужанська Т.Ю., кандидат географічних наук, доцент кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Лукіта О.Ф., аспірант кафедри економіки і підприємництва ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Любіцева О.О., доктор географічних наук, академік НАН ВО України, професор, завідувач кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Маковецька Л.О., кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Матвійчук Л.Ю., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Мельник А. В., кандидат географічних наук, доцент Інституту природничих наук і туризму Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Мельник Н.В., кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Мороз Ф.В., старший викладач кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Мостова К.А., аспірантка кафедри менеджменту організацій Одеського національного економічного університету

Нездоймінов С.Г., кандидат економічних наук, доцент кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Одеського національного економічного університету

Новосад О.В., кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економічної та соціальної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Папп Н.В., кандидат економічних наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування та маркетингу Мукачівського державного університету

Патійчук В.О., кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій Волинського національного університету імені Лесі Українки

Подоляк В.М., кандидат технічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Покоłodна М.М., кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму і готельного господарства Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

П'ятка Н.С., кандидат економічних наук, старший викладач кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Свідло К.В., доктор технічних наук, професор кафедри туризму і готельного господарства Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

Сидорук С.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Слащук А.М., кандидат географічних, доцент кафедри економічної та соціальної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Смаль Б.А., аспірант кафедри підприємництва, торгівлі та логістики Луцького національного технічного університету

Смирнов І.Г., доктор географічних наук, академік НАН ВО України, професор кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Смочко Н.М., доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Терещук О.С., кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства Волинського національного університету імені Лесі Українки

Ціпошук С.А., студентка географічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки

Чепурда Л.М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Черкаського державного технологічного університету

Чижевська Л.Т., кандидат географічних наук, доцент кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ	10
1.1. Концептуальні засади забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів	11
1.2. Геомаркетинг у дії: як відкладений попит стимулює постпандемійний розвиток туризму в країнах світу та в Україні	30
1.3. Ко-Брендинг у системі маркетингових альянсів сфери агротуризму	49
1.4. PR-технології у діяльності туристичних підприємств України	60
1.5. Теоретико-методологічні засади дослідження сервісної діяльності	82
1.6. Стратегія формування інноваційних послуг у барах готелів	97
1.7. Формування конкурентоспроможного екскурсійного продукту	113
1.8. Інноваційні підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців індустрії гостинності	130
1.9. Міжнародний туризм України у період пандемії COVID-19	144
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ В УКРАЇНІ	154
2.1. Агротуристичні принади розвитку сільських територій	155
2.2. Основи медичної інформаціології та її використання для формування конкурентоспроможного продукту в галузі оздоровчого туризму	169
2.3. Безпека та якість ресторанного сервісу в умовах подолання наслідків пандемії	186
2.4. Тревел-блогінг туризм: особливості становлення та перспективи розвитку	204
2.5. Прикладні аспекти використання об'єктів історико-культурної спадщини для розвитку спеціалізованих видів туризму	221
2.6. Розвиток музейного туризму в Україні та світі як важливого елемента індустрії гостинності	244
2.7. Музеї як детермінанти розвитку туризму в умовах децентралізації	260

РОЗДІЛ 3. СТАН РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ 281

3.1. Оцінювання та геопросторовий аналіз суспільно-історичних рекреаційно-туристичних ресурсів Волинської області	282
3.2. Аспекти дослідження розвитку туристичної інфраструктури Волинської області	298
3.3. Традиційні та інноваційні види туризму Володимирського району Волинської області: сучасний стан і тенденції розвитку	313
3.4. Розвиток пішохідного туризму в Українських Карпатах	342
3.5. Оцінка та використання екскурсійно-туристичного потенціалу Волині	359
3.6. Перспективи розвитку туристично-рекреаційної діяльності Волинської області	375

РОЗДІЛ 3

СТАН РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

3.3. ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ВИДИ ТУРИЗМУ ВОЛОДИМИРСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ *

Туристично-рекреаційна сфера є одним із чинників регіонального розвитку. Кожен регіон має свої особливі специфічні, відмінні від інших, ресурси для розвитку туризму, рекреації та екскурсійної діяльності, тобто має свій локальний туристично-рекреаційний потенціал, рівень інфраструктурного забезпечення, певні соціально-демографічні особливості та промислову спеціалізацію. Раціональне використання туристично-рекреаційних ресурсів території: природних, історико-культурних, соціально-економічних, наявність яких є передумовою організації діяльності з виробництва та надання туристичних і рекреаційних послуг, забезпечує виконання низки важливих економічних, соціальних та екологічних функцій для її розвитку. Комплексне оцінювання стану, умов і функціонування сфери туризму і рекреації України засвідчило, що регіонам країни притаманна значна невідповідність наявних туристичних і рекреаційних ресурсів інтенсивності та ефективності їх використання. Економічна діяльність, здійснювана без урахування туристично-рекреаційного потенціалу території, може призвести до його втрати, недоотримання доходів місцевого населення, деградації ресурсів¹.

Дослідження цих питань особливої актуальності набули і з огляду на адміністративно-територіальну реформу в Україні, яка надає територіальним громадам значно більший обсяг повноважень у сфері використання власних ресурсів, а також у зв'язку із боротьбою українського народу за свою свободу, незалежність, що триває після початку повномасштабної російської агресії. Незламна воля українців, їхня мужність, гідність і прагнення бути вільними, козацький дух, здатність об'єднуватися перед обличчям небезпеки спровокували значне зростання зацікавленості іноземних громадян до української держави, її історії століть боротьби за незалежність, природи, історико-культурних пам'яток, фольклору, традицій. Після перемоги, звільнення від загарбників Україна стане принадною для туристів, особливо прикордонні райони західної частини держави – через відсутність суттєвих перешкод і менші наслідки від бойових дій. Потрібна ефективна організація туристично-рекреаційної діяльності, належне рекламно-інформаційне забезпечення. Розвиток туристично-рекреаційної діяльності прикордонних районів сприятиме соціально-економічному зростанню цих периферійних, порівняно економічно слабко розвинених територій². Крім того, необхідна вміла промоція туристичних і екскурсійних маршрутів, пам'яток історико-культурного і природного спадку для внутрішнього туристичного ринку. Така доцільність зумовлена умовами політичного життя в Україні для формування

* Автори Карпюк З.К., Чижевська Л.Т., Качаровський Р.С., Антипюк О.В.

¹ Ільїна М. В., Шпильова Ю. Б. Методологічні засади класифікації територій за показниками рекреаційного природокористування. *Український географічний журнал*. 2021. № 3 (115). С. 56–64

² Karpiuk Zoia, Antypuk Olena, Kacharovskiy Roman. Cross-border UTS of Volyn: socio-geographical backgrounds of tourism and recreation development. *European Journal of Geography*. December 2019. Volume 10, Number 4, 53–69. URL: http://www.eurogeographyjournal.eu/articles/04_KARPIUK.pdf

(насамперед у підростаючого покоління) національної свідомості, загальних демократичних принципів, виховання моральних засад, для сприяння вивчення української історії і культури, мови і традицій.

Раціональне використання туристично-рекреаційних ресурсів слугуватиме перетворенню їх в туристичні дестинації – специфічні суспільно-географічні системи, що характеризуються наявністю туристичних об'єктів і ресурсів, відповідної інфраструктури та користуються туристичним попитом і здатні задовольнити цей попит³. Локальні туристичні дестинації (первинні або базові елементи) відіграють важливу роль в утворенні територіальних туристичних систем. А від збалансованості та територіальної впорядкованості територіальних туристичних систем, які є сукупністю тісно взаємодіючих різноякісних об'єктів, процесів і явищ туристичної сфери в межах цілісної території, значною мірою залежить і ефективність регіонального розвитку туризму⁴.

Розмаїття спектру організації різних видів туризму і рекреації безпосередньо залежить від насиченості складниками туристично-рекреаційних ресурсів, рівня їхнього вивчення та оцінки.

Природні туристичні ресурси включають: кліматичні, водні, геологічні, ґрунтові, фітолікувальні та ландшафтні; до природно-антропогенних належать збережені природні комплекси національних природних парків, регіональних ландшафтних парків, заказників, пам'яток природи та інших категорій природно-заповідного фонду, що володіють комфортними умовами і можуть бути використані для туристичної діяльності. Історико-культурні туристичні ресурси – це сукупність пам'яток матеріальної та духовної культури: пам'ятки археології, історії, архітектури і містобудування, мистецькі та етнографічні пам'ятки, які створені в процесі історичного розвитку суспільства на певній території. Соціально-економічними передумовами розвитку туризму є стан його матеріально-технічної бази й інфраструктурних галузей⁵.

Основними і найбільш популярними видами туризму на сьогодні є: *культурний* або *екскурсійний* туризм, який пов'язаний із відвідуванням історичних, культурних або географічних визначних пам'яток; *рекреаційний* і *лікувально-оздоровчий* туризм, що зводиться до поїздок в центри морського, гірського відпочинку або в місця з екологічно чистою і красивою природою для відпочинку і відновлення духовних і фізичних сил, чи перебування в санаторно-курортних, бальнеологічних та інших центрах з метою проходження лікувально-оздоровчого курсу; *релігійний* туризм (паломницький і релігійний екскурсійно-пізнавальної спрямованості), підґрунтя розвитку якого – релігійні потреби людей різних конфесій. На туристичному ринку на сьогодні широко впроваджуються інноваційні продукти та технології, виникнення яких

³ Дудник М. І. Територіальна система туристичних послуг як об'єкт суспільної географії. *Освітньо-професійна підготовка фахівців з туризму* / за ред. Г. В. Балабанова. Київ : НАУ. 2016. С. 40–53.

⁴ Дудник М. І., Шишка І. І. Локальна туристична дестинація як форма регіонального розвитку туризму. *Актуальні проблеми міжнародних відносин і регіональних досліджень* : матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Луцьк, 6 шрудня 2021 р.) / за ред. В. Й. Лажніка. – Луцьк : Вежа-Друк, 2021. С. 267–271.

⁵ Кузик Степан. Теоретичні проблеми туризму : суспільно-географічний підхід : монографія. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. 254 с.

пов'язано з новою цільовою функцією, залученням до туристичного процесу інших ресурсів, створенням нових туристично-рекреаційних територій. Найбільшою популярністю зараз користуються ті види туризму, які пов'язані з активною пізнавальною чи розважальною діяльністю, що дозволяє споживачам туристичного продукту отримувати якісно нові враження. До інноваційних видів туризму належать: *діловий (корпоративний або бізнес-туризм)* – поїздки для участі у з'їздах, наукових конгресах і конференціях, виробничих нарадах і семінарах, ярмарках, виставках, салонах, а також для проведення переговорів та укладання контрактів; *навчальний (освітній)* – що передбачає проведення мовно-навчальних, спортивно-навчальних, професійно-навчальних турів та поєднання відпочинку з освоєнням нової фототехніки і вивченням методології професійної фотозйомки – фототуризм; *подієвий (весільний, військово-патріотичний, новорічний)* – поїздки туристів на свята, карнавали, фестивалі, спортивні змагання; *екотуризм* – відвідування екологічно чистих природних територій (заповідників, заказників, ботанічних садів, національних парків), не змінених або мінімально змінених діяльністю людини, «birdwatch» – спостереження за птахами; *агротуризм (сільський туризм)* – відвідування туристами сільської місцевості з метою відпочинку, проживання, харчування у сільських будинках, що знаходяться в екологічно чистих районах, з можливістю збирати гриби, ягоди, займатися риболовлюю і мисливством; *індустріальний (промисловий) туризм* – що пов'язаний із дослідженням будівель, інженерних споруд та територій виробничого або спеціального призначення, дигерством, руфінгом; *активний і екстремальний туризм* (наземний, гірський, водний, повітряний) – один із видів туристичного відпочинку, пов'язаний з гострими відчуттями, серйозними фізичними навантаженнями і навіть ризиком для здоров'я і життя мандрівників, що включає трекінг або пішохідний туризм – подорож з рюкзаком від ночівлі до ночівлі, велосипедний, верховий і автомобільний туризм, гірські види: альпінізм, маунтінбайкінг, фрірайд та спелеотуризм, водні види: снорклінг, дайвінг, віндсерфінг, серфінг, кайтсерфінг, вейкбординг, рафтинг, каноїнг, каякінг, велосплав, яхтінг; повітряні види активного туризму: стрибки з парашутом, скайсерфінг, парамоторінг, base-jump, балунінг або тури на повітряних кулях, подорож на дирижаблях, планеризм і дельтапланеризм, авіаційний туризм, банджі джамп, космічний туризм; *екзотичний (пригодницький)* – у якому, крім відвідування незвичайних місць (островів, вулканів, водоспадів, пустель тощо), передбачені етнографічні тури, джайлоо-туризм, мілітарі-тури, можливість взяти участь в археологічних розкопках, залізничні тури та екскурсійні поїздки на метропоїзді; *нові види культурно-екскурсійного туризму* – круїзний, промисловий, гастрономічний, етнічний (ностальгічний) туризм; *хобі-туризм* – включає в себе ділові подорожі з метою спілкування з однодумцями і колегами, різні рольові ігри, творчо-ремісничі тури з можливістю самостійно взяти участь у виготовленні будь-яких виробів; *шопінг-туризм* – відвідування зарубіжних країн з метою здійснення різних покупок; *таймшер* – володіння нерухомістю в курортних місцях на правах кондомініуму з можливістю користуватися нею протягом ряду років, але лише

кілька днів або тижнів на рік; *комбіновані тури* – серед яких найбільшою популярністю користуються пропозиції з комбінацією сплавів з пішими переходами, кінних подорожей з рафтингом, сходження з водними ділянками; *віртуальний* – віртуальні подорожі, що дають змогу детально ознайомитися не тільки з творами мистецтва, а й із екстер'єром та інтер'єром будівель (зокрема музеїв), де вони зберігаються⁶.

Слід зазначити, що науковці приділяють значну увагу дослідженню стану і перспектив розвитку туристично-рекреаційної сфери області та обласного центру. Висвітленням у наукових публікаціях цієї теми докладно займалися О.О. Бейдик, Л.В. Ільїн⁷, М.М. Мельничук⁸, О.В. Міщенко⁹, І.М. Нетробчук Н.А. Тарасюк¹⁰, І.В. Єрко¹¹, З.К. Карпюк, Л.Т. Чижевська, Р.Є. Качаровський, О.В. Антипюк¹²¹³¹⁴¹⁵¹⁶. Узагальнення багатогранної історії розвитку матеріальної та духовної культури Волинської області картографічними методами було здійснено авторським колективом науковців Волині у «Атласі історії культури Волинської області»¹⁷. Організації туристичного співробітництва на рівні територіальних громад прикордоння області, аналізу суспільно-географічних передумов та специфіки розвитку туризму і рекреації,

⁶ Ковешніков В. С., Ліфіренко О. С., Стукальська Н. М. Інноваційні види туризму. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 4. С. 38–44

⁷ Бейдик О. О., Ільїн Л. В. Волинська область у книзі рекордів України. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Географічні науки*. 2010. № 15. С. 139–144.

⁸ Мельничук М. М., Лонткевич Т. О. Стан та перспективи розвитку туристичних послуг у Волинській області. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Географічні науки*. 2008. № 1. С. 154–161

⁹ Міщенко О. В. Перспективи розвитку екологічного туризму на природоохоронних територіях Волинської області. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Географічні науки*. 2007. № 2. С. 250–254

¹⁰ Нетробчук І. М., Тарасюк Н. А. Розвиток туризму в місті Луцьку. *Природа Західного Полісся та прилеглих територій* : зб. наук. пр. / за заг. ред. Ф. В. Зузука. Луцьк : Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. № 5. С. 72–77

¹¹ Єрко І. В. Стан і перспективи розвитку транспортної інфраструктури під'їзних доріг до пунктів пропуску на державному кордоні Волинської області з Білоруссю та Польщею. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Географічні науки*. 2009. № 8. С. 66–71

¹² Карпюк Зоя, Качаровський Роман, Антипюк Олена, Колошко Леся. Інформаційний потенціал туристських карт для популяризації рекреаційних можливостей регіону (на прикладі карти «Волинь–туристам»). *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : зб. наук. пр. : матер. ІХ Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 9. С. 23–27. <http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/7441>

¹³ Карпюк З. К., Качаровський Р. Є., Антипюк О. В., Колошко Л. К. Просторово-територіальні особливості розміщення природних та історико-культурних об'єктів вздовж основних елементів транспортної інфраструктури Волині. *International Scientific and Practical Conference «WORLD SCIENCE»*. January 2016. № 1(5). Vol. 5. P. 80–88. [Proceedings of the IInd International Scientific and Practical Conference «Scientific and Practical Results in 2015. Prospects for Their Development (December 23–24, 2015, Abu-Dhabi, UAE)»]

¹⁴ Чижевська Лариса, Карпюк Зоя, Качаровський Роман. Особливості туристично-рекреаційної атрактивності Іваничівського району Волинської області. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Географічні науки*. 2019. № 1 (385). С. 136–142

¹⁵ Карпюк З. К., Чижевська Л. Т., Антипюк О. В., Качаровський Р. Є. Перспективи розвитку еногастрономічного туризму на Волинському Поліссі. *Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities* : матеріал. І Міжнар. наук.-практ. конф. (02 квітня 2021 р.). Відень, Австрія – Вінниця, Україна, 2021. С. 695–697 DOI : 10.36074/grail-of-science.02.04.2021.153

¹⁶ Карпюк З. К., Антипюк О. В., Качаровський Р. Є. Історико-культурний потенціал музейної мережі у розвитку туристично-рекреаційного комплексу Волинської області. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. 2021. № 3/4 (80/81). С. 55–64

¹⁷ Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук ; упоряд. : З. К. Карпюк, О. В. Антипюк ; комп'ютерне опрацювання карт атласу О. Л. Димшиць, З. К. Карпюк. Луцьк : Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 112 с

зокрема у Володимирському районі, присвячені сучасні дослідження З. К. Карпюк, Р. Є. Качаровського, О. В. Антипюк^{2 18 19}. Грунтового аналізу потребують питання, пов'язані з оцінкою ресурсної бази району в нових адміністративних межах, з'ясування рівня розвитку туристичної інфраструктури, визначення найперспективніших видів туризму і рекреації.

У 2015 р. з прийняттям Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (№ 157-VIII від 05.02.2015 р.) розпочалося адміністративно-територіальне реформування України. У межах Волинської області утворено 54 територіальні громади. Наступним етапом децентралізації владних повноважень став новий районний поділ областей. Постановою Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» (№ 807-IX від 17.07.2020 р.) було істотно скорочено кількість районів в Україні та суттєво збільшено їхні розміри. У Волинській області сформовано чотири райони: Володимир-Волинський (постановою Верховної Ради України 18.07.2022 р. № 2405-IX повернуто історичну назву Володимирський), Камінь-Каширський, Ковельський, Луцький.

Володимирський район знаходиться на заході Волинської області. Межує на заході з Республікою Польща (протяжність державного кордону 30 км), на півдні – з Львівською областю, на півночі – з Ковельським, на сході – з Луцьким районами області. З 29.09.1995 р. входить до складу Єврорегіону «Буг», що об'єднує прикордоння трьох країн: Білорусі, Польщі і України. Згідно сучасного адміністративно-територіального поділу, площа Володимирського району складає 2556,0 км², кількість населення – 172 947 мешканців, густота населення – 67,7 ос/км². Міське населення складає 62,2 % усіх мешканців. До складу району входить 11 територіальних громад. Серед 201 населеного пункту – три міста (Володимир, Нововолинськ обласного значення, Устилуг – районного), два селища міського типу (Локачі, Іваничі), 196 сіл (табл. 1).

Природні умови прикордоння області сприятливі для організації туристично-рекреаційної діяльності впродовж усього року. Клімат, що визначається впливом Атлантичного океану, помірно континентальний з м'якою зимою, нестійкими морозами, теплим вологим літом. Улітку й взимку переважають вітри західного та північно-західного напрямків із швидкістю 4 м/с, які значно пом'якшують температурний режим і створюють умови перезволоження. Середньорічна температура становить +7,5 °С, максимальна температура повітря в липні – +18,4 °С, а мінімальна в січні – -4,4 °С. Упродовж останніх десятиріч у зв'язку з кліматичними зрушеннями спостерігаються значні зміни термічного режиму – середньодобова температура повітря сягає +25 °С, деколи – більше +30 °С. Середньорічна відносна вологість повітря не

¹⁸ Карпюк З. К., Антипюк О. В., Качаровський Р. Є. Володимир-Волинський район Волинської області : туристично-рекреаційні ресурси прикордоння. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. 2020. № 1/2 (76/77). С. 69–77. DOI : 10.17721/1728-2721.2020.76-77.10

¹⁹ Карпюк Зоя, Чижевська Лариса, Качаровський Роман, Антипюк Олена. Перспективи розвитку туристичного співробітництва прикордонних громад Волинської області. *Туризм, географія, краєзнавство* : актуальні проблеми теорії і практики : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 16–17 травн. 2019 р.). Тернопіль : Ред.-вид. відд. Тернопільського нац. педаг. ун-ту імені Володимира Гнатюка, 2019. С. 41–50

перевищує 76–78 %. Пересічно за рік випадає 500–560 мм опадів, 70–71 % з яких – у теплий період. Майже щороку очікується близько 150 днів з опадами. Стійкий сніговий покрив з'являється в грудні, його висота впродовж зими коливається від 2–3 до 7–13 см. Середня глибина промерзання ґрунтів 20–25 см. Гідрографічну сітку формують р. Західний Буг (природний кордон з Польщею) та його праві притоки: Луга (89,1 км) з Риловицею (19,8 км), Свинаркою (21,6 км), Стрипою (24,5 км), Золотуха (25,8 км), Студянка (26,3 км), Ізівка (16,7 км), Пітушок (20,0 км), Турія і Стохід у верхній течії.

Таблиця 1

Територіальні громади Володимирського району²⁰

Назва ТГ	Дата утворення	Площа, км ²	Населення, тис. осіб	Густина насел., осіб/км ²	Кількість насел. пунктів	Адміністративний центр
Володимирська	25.10.2020	104,2	42,2	405,3	9	м. Володимир
Затурцівська	24.12.2017	366,3	8,1	22,2	26	с. Затурці
Зимнівська	14.08.2015	309,1	8,6	27,8	30	с. Зимне
Іваничівська	29.10.2017	99,2	9,4	94,9	9	смт Іваничі
Литовезька	29.07.2016	124,0	4,1	33,0	6	с. Литовеж
Локачинська	25.10.2020	344,4	13,3	38,5	28	смт Локачі
Нововолинська	25.10.2020	75,2	58,2	773,7	8	м. Нововолинськ
Оваднівська	29.10.2017	355,1	5,7	16,2	21	с. Овадне
Павлівська	18.12.2016	254,8	8,7	34,3	20	с. Павлівка
Поромівська	11.12.2016	108,6	5,7	52,2	18	с. Поромів
Устилузька	14.08.2015	415,6	7,2	17,4	26	м. Устилуг

Русло Західного Бугу звивисте, з багатьма рукавами, старорічищами, островами. Середня ширина річки 50–80 м, глибина 4,0–6,5 м, швидкість течії 0,3–0,6 м/с. Головний Європейський вододіл, що розділяє басейни річок Балтійського і Чорного морів, проходить на півночі району поблизу сіл Писарева Воля, Овадне, Свійчів. Більшість річок належить до басейну Балтійського моря, Турія з невеликими притоками і виток Стоходу – до Чорного. Ріки мають повільну течію – 0,1–0,2 м/с, похил – 0,27–0,40 м/км. Водний режим річок відзначається чітко вираженими весняними повеннями та зимовою і літньою меженню, що порушується час від часу літніми та зимовими паводками. Озера району різного генезису: льодовикового, заплавного, карстового, найбільші за площею серед них: Окорське (площа водного дзеркала 72,0 га), Павлівське (27,08 га), Куповатець (16,32 га), Холопичівське (11,9 га), Бросило (Озютичівське) (7,7 га), Щенятинське (7,6 га), Вілько-Садівське (6,9 га), Целебень (5,4 га), Тростянецьке (2,7 га). Природна рослинність району різноманітна: лісова, лучна та болотна. На півночі поширені чисті соснові ліси,

²⁰ Карпюк Зоя, Качаровський Роман, Антипюк Олена, Колошко Леся. Інформаційний потенціал туристських карт для популяризації рекреаційних можливостей регіону (на прикладі карти «Волинь-туристам»). *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: зб. наук. пр.: матер. IX Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 9. С. 23–27. <http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/7441>

південніше вони змінюються мішаними із домішкою дуба *Quercus robur*, берези *Betula pendula*, ялини *Picea abies*, граба *Carpinus betulus*, дубовими й дубово-грабовими. У заплавах річок та заболочених пониженнях ростуть верба *Salix caprea*, тополя *Populus alba*, в'яз *Ulmus laevis*, вільха чорна *Alnus glutinosa*. У приуслівій частині Західного Бугу значні площі зайняті заплавами луками, у трав'яному покриві яких домінують кореневищні злаки, на підвищеннях рельєфу, схилах, борових терасах переважають суходільні луки, у травостої яких домінують тимофіївка *Phleum pratense*, конюшина *Trifolium pratense*, чина *Lathyrus pratensis*. Болотна рослинність загалом сформована мохами, грубостебельними осоками, чагарниками і дрібноліссям. Рідкісними видами рослин, занесеними у міжнародні і національні природоохоронні переліки, є вовчі ягоди пахучі *Daphne sneorum*, журавлина дрібнопліва *Oxycoccus microcarpus*, зозулинні черевички справжні *Cypripedium calceolus*, латаття біле *Nymphaea alba*, лілія лісова *Lilium martagon*, любка дволиста *Platanthera bifolia*, молодильник озерний *Isoetes lacustris*, осока затінкова *Carex umbrosa*, підсніжник білосніжний *Galanthus nivalis*, плаун колючий *Lycopodium annotinum*, плодоріжки блощицна *Anacamptis coriophora* та болотяна *A. palustris*, росичка круглolistва *Drosera rotundifolia*, сон чорніючий *Pulsatilla pratensis*, черемша (цибуля ведмежа) *Allium ursinum*. Чимало видів тварин збережених природних комплексів району охороняються на національному (Червона книга України) та міжнародному (Європейський Червоний список, Червоний список Міжнародного союзу охорони природи, додатки 2 Вашингтонської, Бернської, Бонської конвенцій) рівнях: видра річкова *Lutra lutra*, горностай *Mustela erminea*, деркач *Crex crex*, журавель сірий *Grus grus*, лелека чорний *Ciconia nigra*, лось *Alces alces*, лунь польовий *Circus cyaneus*, підорлик малий *Aquila pomarina*, сорокопуд сірий *Lanius excubitor*, чапля сіра *Ardea cinerea*, чернь білоока *Aythya nyroca*.

Природні туристично-рекреаційні ресурси, сприятлива екологічна ситуація, багата матеріальна і нематеріальна культурна спадщина Володимирського району – це підґрунтя для розвитку традиційних і найбільш популярних видів туризму: культурного (екскурсійного), рекреаційного і лікувально-оздоровчого та релігійного. Важливими туристично-рекреаційними і екскурсійними об'єктами для розвитку цих видів туризму в районі є численні історико-культурні пам'ятки: археологічні, архітектурні, монументальні, музеї, діючі сакральні заклади та санітарно-курортні установи (табл. 2; рис. 1). За належного стану (впорядковані, реставровані, взяті під охорону) такі об'єкти можуть бути визначальними у формуванні попиту на туристично-рекреаційні ресурси району, хоча наразі використовуються обмежено.

Археологічні пам'ятки Володимирського району: місця поселень стародавніх людей і місця поховань належать до різних історичних періодів, починаючи від кам'яного віку і закінчуючи пізнім середньовіччям. Кожен із періодів характеризується притаманними лише йому рисами, етнографічними особливостями окремих племен, які мешкали на певних територіях компактними групами, що відображалося у типах жител, формах посуду,

орнаментах на речах вжитку тощо. У районі відомі місцезнаходження пам'яток неоліту (VI–IV тис. до н. е.) – поселення етносу культури лінійно-стрічкової кераміки (сс. Зимне, Марія-Воля, Мовники, Литовеж), енеоліту (сер. V – III тис. до н. е.) – поселення і поховання племен культур маліцької і волинолюблінської, лійчастого посуду, кулястих амфор (м. Володимир, сс. Зимне, Литовеж, Лежниця, Бужанка, Рокитниця, Амбуків), бронзового віку (кін. III – поч. I тис. до н. е.) – поселення землеробсько-скотарських племен культури шнурової кераміки та далеких предків слов'ян – етносу тшинецької і комарівської культури (сс. Бубнів, Ізов). Пам'ятки культур лужицької та лежницької передскіфського (IX/VIII – пер. пол. VII ст. до н. е.) і поморсько-кльошової скіфського (VII–III ст. до н. е.) періодів раннього залізного віку, протягом якого швидко розвивалися землеробство, скотарство, ремесла, торгівля, виявлені у сс. Зимне, Лежниця, П'ятидні, Кречів, Линів, Павлівка, Хрипаличі, Млинище, Замости, Ягідне¹⁷.

Таблиця 2

Пам'ятки археології різних історичних епох Володимирського району¹⁷

Поселення / селища в давноруський період	Городища	Поховання*/могильники
1	2	3
ДАВНЬОСЛОВ'ЯНСЬКИЙ ТА РАННЬОСЕРЕДНЬОВІЧНИЙ ПЕРІОДИ		
<i>Давноруський період (IX–XIV ст.)</i>		
с. Бубнів (<i>Зимненська</i>), с. Мишів (<i>Іваничівська</i>), с. Кречів, с. Литовеж (<i>Литовезька</i>), с. Линів (<i>Локачинська</i>), с. Бужанка (<i>Поромівська</i>), с. Жашковичі (<i>Павлівська</i>), с. П'ятидні (<i>Устилузька</i>)	м. Володимир (<i>Володимирська</i>), с. Затурці (<i>Затурцівська</i>), с. Микуличі, с. Хворостів (<i>Зимненська</i>), с. Литовеж (<i>Литовезька</i>), с. Локачі (<i>Локачинська</i>), с. Бужанка (<i>Поромівська</i>), м. Устилуг, с. Ізов, с. Коритниця (<i>Устилузька</i>)	м. Володимир* (<i>Володимирська</i>), с. Павловичі (<i>Затурцівська</i>), с. Зимне (<i>Зимненська</i>), с. Кречів (<i>Литовезька</i>), с. Локачі, с. Старий Загорів (<i>Локачинська</i>), с. Суваль (<i>Оваднівська</i>), с. Жашковичі (<i>Павлівська</i>), с. Ізов, с. П'ятидні, с. Стенжаричі (<i>Устилузька</i>)
<i>Ранньослов'янський період (VI–VIII ст.)</i>		
с. Зимне, с. Бубнів (<i>Зимненська</i>), с. Литовеж (<i>Литовезька</i>), с. Лежниця (<i>Поромівська</i>)	с. Зимне (<i>Зимненська</i>)	с. Литовеж* (<i>Литовезька</i>)
<i>Культури пер. пол. I тис. н. е.</i>		
<i>вельбарська культура (III–IV ст.)</i>		
с. Линів (<i>Локачинська</i>), с. Лежниця (<i>Поромівська</i>)	–	–
<i>зубрицька культура (др. пол. I – кін. II ст. н. е.)</i>		
с. Фалемичі (<i>Зимненська</i>), с. Литовеж (<i>Литовезька</i>), с. Линів (<i>Локачинська</i>), с. Лежниця (<i>Поромівська</i>)	–	–
<i>пшеворська культура (поч. I ст. до н. е. – кін. I ст. н. е.)</i>		
с. Зимне (<i>Зимненська</i>), с. Линів (<i>Локачинська</i>), с. Лежниця (<i>Поромівська</i>)	–	–

РАННІЙ ЗАЛІЗНИЙ ВІК		
Скіфський час (VII–III ст. до н. е.)		
<i>поморсько-кльошова культура</i> (кін. IV–II ст. до н. е.)		
с. Зимне, с. Житані (Зимненська), с. Кречів (Литовезька), с. Линів (Локачинська), с. Замости, с. Ягідне (Оваднівська), с. Млинище (Поромівська), с. Хрипалічі, с. П'тидні (Устилузька)	–	–
Передскіфський період (IX/VIII – пер. пол. VII ст. до н. е.)		
<i>лежницька група пам'яток лужицької культури</i> (кін. IX–VII ст. до н. е.)		
с. Зимне (Зимненська), с. Линів (Локачинська), с. Лежниця (Поромівська), с. Павлівка (Павлівська), с. П'тидні (Устилузька)	–	–
<i>лужицька культура</i> (IX–IX ст. до н. е.)		
–	–	с. Млинище (Поромівська)
МІДНО-БРОНЗОВИЙ ВІК		
Бронзовий вік (кін. III – поч. I тис. до н. е.)		
<i>тишинецька і комарівська культури</i> (XVI–XI ст. до н. е.)		
с. Бубнів (Зимненська)	–	–
<i>культури шнурової кераміки</i> (кін. III – поч. II тис. до н. е.)		
с. Ізов (Устилузька)	–	–
Енеоліт (сер. V–III тис. до н. е.)		
<i>культура кулястих амфор</i> (др. пол. III тис. до н. е.)		
–	–	Литовеж* (Литовезька)
<i>культура лійчастого посуду</i> (пер. пол. III тис. до н. е.)		
м. Володимир (Володимирська), с. Зимне (Зимненська), с. Литовеж (Литовезька), с. Бужанка, с. Лежниця (Поромівська)	–	с. Рокитниця* (Устилузька)
<i>маліцька та волино-люблінська культура</i> (кін. V – IV тис. до н. е.)		
с. Зимне (Зимненська)		с. Амбуків* (Устилузька)
КАМ'ЯНИЙ ВІК		
Неоліт VI–IV тис. до н. е.)		
<i>культура лінійно-стрічкової кераміки</i> (др. пол. VI – поч. V тис. до н. е.)		
с. Зимне, с. Марія-Воля (Зимненська), с. Литовеж, с. Мовники (Литовезька)	–	–

Примітка. У дужках біля назви населеного пункту вказано територіальну громаду, до складу якої він належить

Поселення різних за етнічним складом племен пшеворської, зубрицької, вельбарської культур пер. пол. I тис. до н. е. знайдені у сс. Зимне, Литовеж,

Лежниця, Линів. Фалемичі. Ранньослов'янські (VI–VIII ст.) поселення археологами відкрито у сс. Зимне, Бубнів, Литовеж, Лежниця. Городище (поселення, укріплене валами і ровами) VI – сер. VII ст. у с. Зимне було осередком племінного союзу дулібів. Численна група пам'яток належить до давньоруського періоду (IX–XIV ст.): городища (мм. Володимир, Устилуг, смт Локачі, сс. Затурці, Литовеж, Ізов, Микуличі, Бужанка, Хворостів, Коритниця), селища, поховання і могильники. У сс. Лудині, Ласкові, Шистові і Соснині археологами знайдені монетно-речові скарби: прикраси і знаряддя праці мідно-бронзового, залізного віку та давньоруського періоду.

Численна група пам'яток на території сучасного Володимирського району – літописні міста, що з'явилися у ранньому середньовіччі і закладалися на місці уже існуючих поселень. Вони були центрами адміністративно-господарських комплексів, місцями проведення ярмарків і торгів, частково осередками культури. Найдавніші з них Володимир (перша літописна згадка – 988 р.) і Литовиж (суч. Литовеж) (1452 р.). У XVI ст. виникли Порицьк (суч. Павлівка) (1532 р.), Милятин (1537 р.), Фалемичі (суч. Фалемичі) (1543 р.), Локачі (1552 р.), Свинюхи (суч. Привітне) (1557 р.), Загорів (суч. Старий Загорів) (1569 р.), Хорів (1570 р.), Мовчанів (1576 р.), Киселин (суч. Кисилин) (1579 р.).

Деякі з них отримали локаційні привілеї – магдебурзьке право: Володимир у 1324 р., Литовиж у 1501 р., Локачі у 1611 р. З тих часів залишилися до наших днів численні об'єкти архітектури (табл. 3, рис. 1). У м. Володимирі – стародавньому давньоруському місті, заснованому князем Володимиром Святославовичем у якості західного форпосту Київської Русі (у XI–XII ст. було одним із найбільших міст Київської Русі), у 1156–1160 рр. збудована найстаріша культова споруда Волині – Успенський собор, який іноді називають Мстиславів храм (іменем князя, за часів правління якого був зведений).

Успенський собор і інші пам'ятки національного значення: будинок з дзвіницею (1494 р.), земляні вали замку (XIII–XIV ст.), мури з брамами (XVII ст.), Василівська церква (XIII–XIV ст.), костел Іоакима і Анни (1752 р.), костел Послання Апостолів (1766 р.), Миколаївська церква (1787 р.) та місцевого значення: вали окольного замку (X–XIII ст.), мури монастиря капуцинів (XVIII ст.), Домініканський монастир (1789 р.), каплиця (1888 р.), житлові будинки (XVIII ст., кін. XIX – поч. XX ст., 1912 р., 1934 р., 1939 р.), адміністративні споруди 1890 р., гімназія (кін. XIX – поч. XX ст.), пожежна частина 1930 р., – ввійшли до складу Державного історико-культурного заповідника «Стародавній Володимир» (утворений Постановою КМУ № 1509 від 17.11.2001 р.). Місто Володимир включене у туристичний маршрут «По давньоруських містах» (Галич – Рогатин – Львів – Жовква – Володимир), який входить у Національну систему туристично-екскурсійних маршрутів «Намисто Славутича».

У межах району, як і загалом у Волинській області, збереглися архітектурні традиції Давньої Русі, хоча з часом вони змінювалися під впливом власних будівельних технологій. До найдавніших архітектурних пам'яток Володимирського району, крім Успенського собору, належать Успенська церква з печерами (1495 р.), зведена у давньоруському стилі завдяки фундації

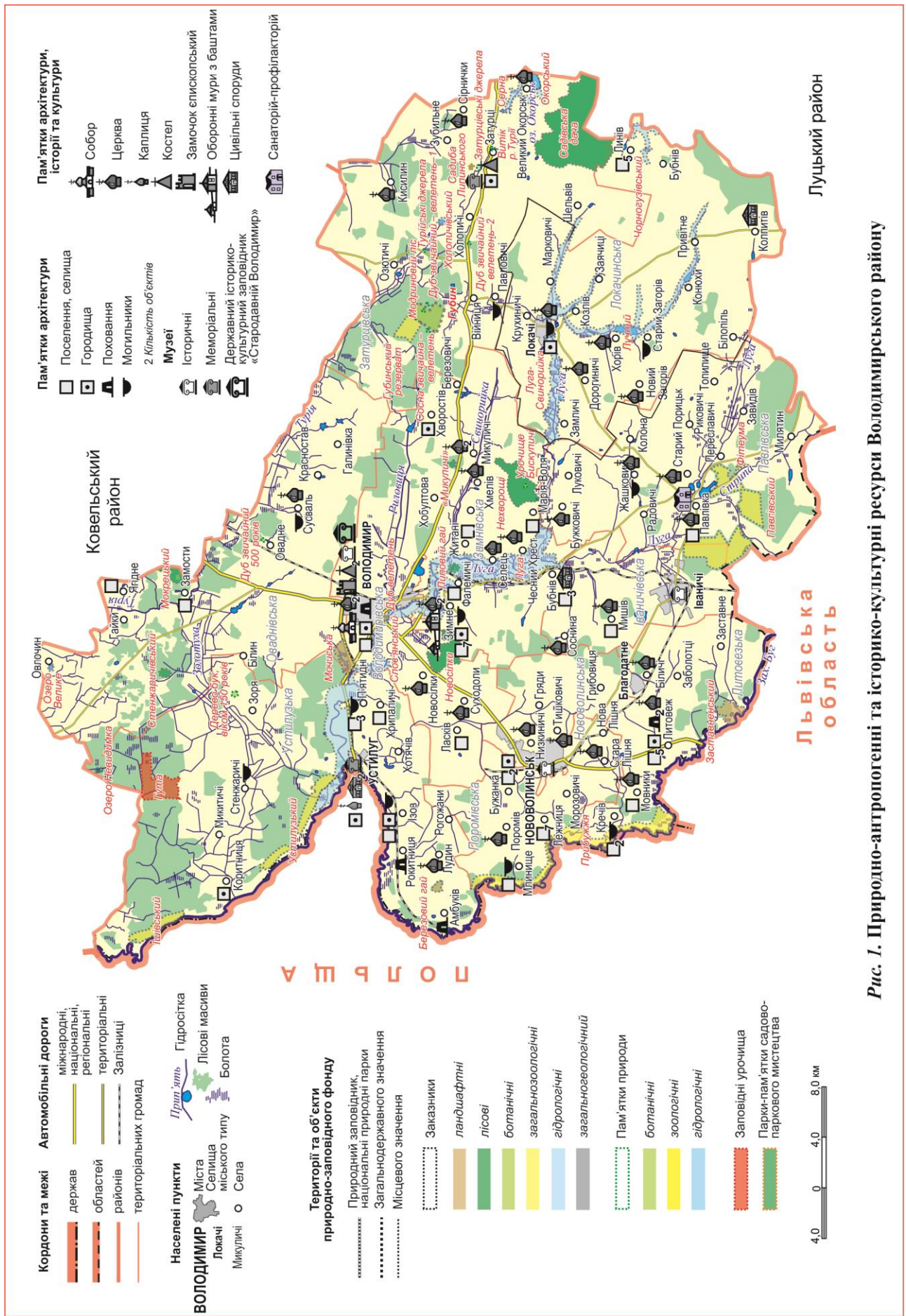

Рис. 1. Природно-антропогенні та історико-культурні ресурси Володимирського району

військового і державного діяча Великого Князівства Литовського князя Федора Чорторийського та Троїцька церква (1465 р.) – у готичному стилі в с. Зимне (перша документальна згадка про поселення датується 1450 р.). Сучасний комплекс Успенського Святогірського жіночого монастиря у с. Зимне об'єднує підземелля церкви Преподобного Варлаама Печерського, Свято-Троїцьку церкву-ротонду, соборний храм Успіння Богородиці, церкву Святої Юліанії, дзвіницю, вежі, келії та господарські споруди. Головною святинею монастиря є Зимненська ікона Богородиці, подарована великим князем Володимиром, та найстаріший на Волині дзвін (1566 р.).

У період Ренесансу були збудовані: Троїцький костел (1641–1642 рр.) у с. Затурці, церкви Успенська (1643–1653 рр.) у с. Низкиничі та Миколаївська (1650 р.) – у с. Павлівка. Товсті стіни, міцні склепіння і збережені в абсиді бійниці мурованого костелу Пресвятої Трійці і Святої Марії Магдалени для монастиря августинців засвідчують його первісне оборонне призначення. У церкві в Низкиничках зберігається крипта і мармурове погруддя Адама Кисіля – українського православного шляхтича-сенатора, воєводи брацлавського і київського, політичного і державного діяча Речі Посполитої.

Таблиця 3

Архітектурні пам'ятки Володимирського району¹⁷

Архітектурні пам'ятки	Архітектурні стилі							Арх. типи			Оборонні укріплення	Цивільні споруди
	давньоруський	готика	ренесанс	бароко	псевдоруський	класицизм	модерн	волинський	архаїчний	хатній		
XII–XVII ст.												
Успенський собор, 1160 р., м. Володимир (Володимирська ТГ)	+											
Василівська церква, XIII–XIV ст., м. Володимир (Володимирська ТГ)		+										
Троїцька церква, 1465 р., с. Зимне (Зимнівська)		+										
Успенська церква з печерами, 1495 р., с. Зимне (Зимнівська ТГ)	+											
Миколаївська церква, 1601 р., с. Лудин (Устилузька ТГ)								+				
Троїцький костел, 1641–1642 рр., с. Затурці (Затурцівська ТГ)			+									
Успенська церква, 1643–1653 рр., с. Низкиничі (Нововолинська ТГ)			+									
Миколаївська церква, 1650 р., с. Павлівка (Павлівська ТГ)			+									
Замочок єпископський, після 1655 р., м. Володимир (Володимирська ТГ)			+									
XVIII ст.												
Церква Різдва Богородиці, 1713 р., с. Мовники (Литовезька ТГ)								+				
Церква Різдва Богородиці, сер. XVIII ст., с. Новий				+								

с. Сірнички, Введенська (1791 р.) у с. Литовеж, Хрестовоздвиженська (1904 р.) у с. Чесний Хрест, Михайлівська (1930 р.) у с. Біличі. До архаїчного типу відносять Покровську церкву (1825 р.) у с. Дорогиничі, до хатнього – церкви: Успенську (1784 р.) і Хрестовоздвиженську (1799 р.) у сс. Старий Порицьк, Колона.

До архітектурних пам'яток ХХ ст. належать школа (1900 р.) у с. Колпитів, будинок митниці (1908 р.) у м. Устилузі та залізничний вокзал (1930 р.) у с. Бубнів. У районі збереглися також форми волинських традиційних поселень: ланцюгові та багатовуличні кінця ХІХ – поч. ХХ ст., типи дворів комбіновані та з незв'язаною забудовою споруд, окремі будівлі традиційних хат, клунь, комор, що мають у своїй архітектурі чимало архаїзмів. Основні варіанти житлових зрубно-каркасних споруд кін. ХІХ – поч. ХХ ст. – хата з сіними і коморою, хата з ванькиром, хата з ванькиром і двома коморами¹⁷.

Музейна мережа району формується з музейних установ історичного і меморіального профілів та пришкільних музеїв. У історичних музеях м. Володимира (1940 р.), смт Іваничі (1975 р.), м. Нововолинська (1998 р.) зберігаються, вивчаються, експонуються і популяризуються пам'ятки матеріальної та духовної культури. У довготермінових експозиціях цих музеїв зберігаються археологічні, нумізматичні, етнографічні колекції, зібрання рідкісних книг і предметів побуту, зброї, твори образотворчого мистецтва, речові, фото- і документальні матеріали, особисті фонди приватних колекціонерів. У м. Устилузі у приміщенні сучасної музичної школи з 1990 р. (відреставрований у 2013 р.) працює меморіальний музей видатного композитора, диригента та піаніста Ігоря Стравінського, що майже 20 років приїжджав і творив на Волині. Будинок створений за власним проєктом Стравінського у 1907 р. та названий ним «Старою мизою». Саме тут композитор написав музику до балетів «Жар-птиця», «Петрушка», «Весна священна», всього майже двадцять творів, які зробили його відомим і назавжди залишилися в історії світової музики. Не менш знаним на Волині є відкритий у 2011 р. у родинному будинку Липинських Затурцівський меморіальний музей В'ячеслава Липинського – українського історика, публіциста, громадського та політичного діяча, головного ідеолога відновлення в Україні гетьманської форми правління. В'ячеслав Казимирович Липинський (1882–1931 рр.) у цій садибі народився та провів дитячі і юнацькі роки. Найфундаментальнішою його працею є монографія «Україна на переломі 1657–1659 рр. Замітки до історії українського державного будівництва в ХVІІ ст.»¹⁶. В'ячеславу Липинському належать слова: «Я хочу, щоб була Україна, щоб був український державний лад на моїй рідній землі, і знаю, що як не буде України, як не буде нашої Української Держави, то я і нащадки мої не зможемо на своїй землі по-людськи жити». Його життя обірвалося 14 червня 1931 р. у санаторії «Вінервальд» біля Відня. Похований 2 липня у родинному склепі в с. Затурці. У 2002 р. на території Затурцівського меморіального музею встановлений пам'ятник В'ячеславу Липинському. Останнім власником родинного маєтку у Затурцях (до 18 вересня 1939 р.) був Станіслав Липинський, молодший брат В'ячеслава. До початку Першої світової війни Станіслав Липинський, успішний агроном-селекціонер, займався селекцією сільськогосподарських культур, переважно

елітних сортів пшениці («Волинянка рання», «Затурецька біла») і картоплі («Вольтман затурецький», «Парнасія»), що здобули у 30-х рр. ХХ ст. призові місця на сільськогосподарських виставках у Луцьку та Познані.

У господарстві також вирощували елітних коней та тонкорунних овець. Село Затурці в ХІV ст. належало волинським шляхтичам Гулевичам, серед яких був і Василь Гулевич, батько відомої громадської діячки, фундаторки школи Київського православного братства Галшки Гулевичівни (1575–1642 рр.), яка, ймовірно, теж народилася в Затурцях^{16 22}.

У Володимирському районі функціонує 33 пришкільні музеї, за профілем діяльності більшість з них належить до історичних (21) і етнографічних (9). Також діє музей образотворчого мистецтва (с. Жашковичі, Павлівська ТГ) – єдиний в області, та два краєзнавчих у сс. Галинівка (Оваднівська ТГ), Колона (Павлівська ТГ).

У прикордонному Володимирському районі багато пам'яток історії та культури. За переказами старожилів, під Локачами (за 3 км від містечка край лісу Хмарна Долина) є поховання козаків Северина Наливайка, які загинули під час штурму Локачинського замку у 1595 р. Проте найбільше з них пов'язані з періодом Другої Світової війни. До таких пам'яток належить меморіальний комплекс (сmt Іваничі), пам'ятники і пам'ятні знаки, зведені на честь воїнів-прикордонників, що вступили у нерівний бій з фашистами на початку війни у 1941 р. (м. Устилуг, сс. Заболотці, Заставне, Зимне, Колона, Кречів, Литовеж, Микуличі, Озютічі, Павлівка, Пархоменкове, Петрове, Рокитниця, Хобултова); пам'ятники землякам, загиблих на фронтах у боях 1941–1945 рр. (м. Устилуг, сmt Локачі, сс. Біличі, Білопіль, Бубнів, Бужанка, Великий Окорськ, Войнин, Грибовиця, Гряди, Губин, Дорогиничі, Жашковичі, Заболотці, Завидів, Замличі, Заставне, Заячиці, Зоря, Зубильне, Кисилин, Клопочин, Козлів, Колпитів, Конюхи, Коритниця, Красностав, Крухиничі, Линів, Литовеж, Лютниче, Луковичі, Марковичі, Микитичі, Милятин, Мишів, Мовники, Морозовичі, Новий Загорів, Павлівка, Переславичі, Поромів, Привітне, П'ятидні, Радовичі, Риковичі, Рогожани, Соснина, Стара Лішня, Старий Загорів, Стенжаричі, Суходоли, Тумин, Топилище, Хмелівка, Холопичі, Шельвів); братські могили воїнів, що полягли у боях 1941–1945 рр. (м. Устилуг, сmt Локачі, сс. Березовичі, Бортнів, Будятичі, Війниця, Воштин, Губин, Заболотці, Затурці, Ласків, Лудин, Милятин, Овадне, Озютічі, Орані, Павлівка, Пархоменкове, Переславичі, Рокитниця, Свійчів, Суходоли, Трубки, Хмелів, Хобултова, Шахтарське), братські могили жертв фашизму 1941–1944 рр. – у с. П'ятидні та 1943 р. – у сmt Локачі. Історично важливими місцями є поховання воїнів Української Повстанської Армії, що полягли в боях із окупантами української землі у 1941–1945 рр. Могили воїнів УПА є у сс. Затурці, Озютічі, Високі Цевеличі, Бермешів, Коритниця, Залужне, Замличі²³. В с. Завидів (ур. Прощаниця) та у с. Новий

²² Троневиц П., Карліна О. Прогулянка Волиню та Луцьком : наук.-попул. видання. Київ : ТОВ «Балтія-Друк», 2015. 160 с.

²³ Карпюк З., Качаровський Р., Антипюк О. Туристська привабливість Локачинського району Волинської області. *Тенденції розвитку туристичної індустрії в умовах глобалізації* : матеріали І-ої Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27–28 квіт. 2017 р.). Ужгород : ПП «Інватор», 2017. С. 29–32 // <http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/12925>

Загорів залишилися братські могили воїнів УПА, що загинули у 1943 р. Монастирська земля Нового Загорова зберігає пам'ять про 29 українських повстанців, що полягли у нерівному бою з німецькими окупантами. Тільки через 60 років цей подвиг був увічнений пам'ятником воїнам УПА. У с. Жашковичі похований Олекса Шум («Вовчак»), заступник командира військової округи «Турів» УПА, що уславився багатьма успішними військовими операціями проти нацистів і більшовиків, зокрема був керівником операції з ліквідації генерала вермахту Віктора Лютце (Олекса Шум загинув у бою з німецькими підрозділами біля с. Луковичі).

Сучасні пам'ятки історії – Героям Небесної Сотні, учасникам Революції Гідності, що загинули на Майдані Незалежності 20.02.2014 р. (Сергій Байдовський – уродженець м. Нововолинська, Олександр Бадера – м. Володимира), воїнам Збройних Сил України, добровольчих батальйонів, що загинули у боях під час російсько-української війни (триває з 2014 р.) та повномасштабного російського вторгнення (воєнний напад розпочався о 3.40 24.02.2022 р.).

Традиційно у багатьох населених пунктах району мешканці займалися декоративно-прикладним мистецтвом і народними художніми промислами. Такі осередки відомі у м. Володимир (ткацтво, писанкарство), м. Нововолинськ (різьблення по дереву), смт Іваничі (писанкарство), сс. Войнин, Павловичі, Старий Загорів (ткацтво), Древині (випилування по дереву), Мишів (лозоплетіння), Затурці, Нехвороша, Пархоменкове, Селець (писанкарство), Жашковичі, Маньків, Мишів, Овадне, Крухиничі (вишивка)¹⁷.

У районі (за комплексом природних умов і ресурсів) є всі можливості для розвитку різних видів активного відпочинку, лікування і оздоровлення. Матеріальною базою рекреаційного і лікувально-оздоровчого видів туризму і рекреації є санаторій-профілакторій у с. Павлівка, що за ефективного використання може забезпечити лікування, реабілітацію, оздоровлення військовослужбовців ЗСУ, мешканців територіальних громад району, області, іноземних туристів і рекреантів, які відкривають для себе Україну та її можливості. Вартість таких послуг наразі суттєво нижча від закордонних відпочинково-оздоровчих закладів, а якість повинна задовольнити європейський рівень. Санаторій-профілакторій «Шахтар» знаходиться на території колишнього маєтку графа Тадеуша Чацького, працює увесь рік, одночасно може оздоровлювати 50 пацієнтів, зокрема інвалідів-візочників. В осінньо-зимовий період тут відпочивають шахтарі-пенсіонери, влітку – діти з батьками. Основний лікувальний профіль закладу – хвороби опорно-рухового апарату, допоміжний – органів дихання²⁴.

Туристично-рекреаційні ресурси району дають можливість впроваджувати і розвивати інноваційні види туризму: подієвий, екотуризм, «birdwatch», агротуризм (сільський туризм), етнічний (ностальгічний) та деякі види активного туризму.

²⁴ Карпюк Зоя, Качаровський Роман, Антипюк Олена. Перспективи лікувально-курортної рекреації на Волині. *Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів* : матер. II Між. наук.-практ. інтернет-конф.і (м. Луцьк, 19–20 квітня 2018 р.) / за ред. Ю. М. Барського, С. О. Пугача. Луцьк : Волиньполіграф, 2018. 140–145.

Підґрунтям для розвитку подієвого виду туризму і рекреації є щорічні заходи: фестивалі, свята, спортивні змагання, що приваблюють багатьох відвідувачів (фестивальні заходи проходять в обласному центрі та у інших населених пунктах району і області). У м. Устилуг відбувається щорічний музичний фестиваль «Стравінський і Україна», заснований у 1994 р. управлінням культури Волинської ОДА та Волинською обласною філармонією.

Починаючи з 2005 р., фестиваль проводиться щорічно в день народження видатного композитора ХХ століття (І. Ф. Стравінський народився 17.06.1882 р.). Головна мета проведення заходу – дослідження і промоція творчості І. Стравінського, кращих зразків світової і української музичної класики, культурне і естетичне виховання підростаючого покоління. Впродовж фестивалю відбуваються концерти, науково-практичні конференції, лекції-концерти для вихованців музичних шкіл. У фестивалі беруть участь симфонічні і камерні оркестри, ансамблі України, солісти-вокалісти, солісти-інструменталісти, музикознавці. У м. Володимирі багато років поспіль відбувається фестиваль традиційної національної культури «Український коровай-сузір'я» (наприкінці вересня) та започаткований кілька років тому «Княжий», що приваблює глядачів лицарськими турнірами, етнотанцями і виступами етно-ансамблів (проходить у серпні).

Особлива роль у розвитку туризму і рекреації належить об'єктам природно-заповідного фонду (ПЗФ) – осередкам найкраще збережених у природному стані ландшафтів та притаманного їм біорізноманіття. Ці антропогенно малозмінені природні комплекси придатні для розвитку екологічного виду туризму, що передбачає подорожування в екологічно чистих районах, під час якого обслуговування туристів не порушує їхньої екологічної рівноваги²⁵. У межах територій та об'єктів ПЗФ у встановленому порядку обмежується або забороняється їхнє господарське та інше використання і встановлюється режим особливої охорони в зв'язку з тим, що їхні природні комплекси та об'єкти мають особливе природоохоронне, наукове, культурне, естетичне, рекреаційне значення. Головною функцією територій та об'єктів ПЗФ є збереження унікальних або типових ландшафтів, охорона рідкісних та зникаючих, реліктових та ендемічних видів рослин і тварин, забезпечення необхідних умов для їх відновлення, стабілізацію екологічної рівноваги, покращення стану довкілля. У той же час більшість категорій ПЗФ забезпечують умови для рекреаційної діяльності населення, хоча найпридатнішими для туристично-рекреаційного використання серед усіх категорій ПЗФ є національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва (ППСПМ), дендропарки, ботанічні сади, зоопарки. Режим охорони заказників визначається залежно від потреб природних комплексів чи окремих компонентів, для збереження яких заказник створений. Так само як і заказники,

²⁵ Карпюк З. К., Качаровський Р. Є., Антипюк О. В. Перспективи розвитку агро- та екотуризму на Волинському Поліссі. *Історія туризму і сфера гостинності в Україні : сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку* : матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. з нагоди 10-ої річниці створення кафедри туризму та готельного господарства у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки (м. Луцьк, 27 вересня 2018 р.) / відпов. ред. Л. В. Ільїн. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2018. С. 58–62 // <http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/14723>

пам'ятки природи (ПП) є категорією ПЗФ із т. з. предметною охороною і зберігають лише основний об'єкт, включений до їхнього складу. Функціональне призначення заповідних урочищ – збереження у природному стані цілісних ландшафтів. Для цих територій встановлюється суворий заповідний режим – тут забороняється будь-яка діяльність, що порушує природні процеси, що відбуваються у природних комплексах (вимоги цього режиму аналогічні до режиму, встановленого для природних заповідників). На території парків-пам'яток садово-паркового мистецтва забезпечується проведення екскурсій та масовий відпочинок населення, здійснюється догляд за насадженнями, вживаються заходи щодо запобігання самосіву, збереження композицій із дерев, чагарників і квітів, трав'яних газонів.

На території Володимирського району за даними Управління екології та природних ресурсів Волинської обласної державної адміністрації станом на 01.01.2022 р. функціонує 37 об'єктів ПЗФ – один загальнодержавного значення, 36 – місцевого, що належать до чотирьох категорій: «заказники» (21 об'єкт: три ландшафтних, п'ять лісових, один ботанічний, п'ять загальнозоологічних, сім гідрологічних), «пам'ятки природи» (12: сім ботанічних, одна зоологічна, чотири гідрологічних), «заповідні урочища» (два), «парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва» (два) (табл. 4; рис. 1, 2).

Таблиця 4

Території та об'єкти природно-заповідного фонду Володимирського району

Тип	Назва	Площа, га	Дата утворення	Коротка характеристика
Заказники				
ботанічний	«Губин»	418,0	10.12.1994 р.	Високобонітетні дубові віком близько 170 років, дубово-грабові з домішкою сосни звичайної <i>Pinus sylvestris</i> ліси, у яких поодинокі ростуть береза повисла <i>Betula pendula</i> , черешня <i>Prunus avium</i> . У в. 13 на площі 1,6 га росте насадження модрини європейської <i>Larix decidua</i>
ландшафтні	«Мочиська»	127,0	20.12.1993 р. (реорг. 30.05.2000 р.)	Лісовий масив сосново-березових молодняків та середньовікових насаджень 1–2 бонітету з домішкою дуба черешчатого <i>Quercus robur</i> , ялини <i>Picea abies</i> , клена <i>Acer platanoides</i> , модрини <i>Larix decidua</i> та інших порід дерев, що входять до зеленої зони м. Володимира
	«Березовий гай»	36,7	17.03.1994 р.	Чисті березові насадження 1 бонітету
	«Заставненський»	156,8	12.12.1995 р.	Лісові насадження 1 бонітету із сосни звичайної <i>Pinus sylvestris</i> з домішкою вільхи чорної <i>Alnus glutinosa</i> та берези повислої <i>Betula pendula</i> , лучно-болотні масиви, чотири озера, лучні пасовища, канали
лісові	«Стенжаричівський»	32,0	31.10.1991 р.	Ділянка лісу із дуба звичайного <i>Quercus robur</i> віком близько 130 років, 1 бонітету

	«Нехворощі»	551,6	26.05.1992 р. (30.05.2000 р.)	Дубово-липові насадження з домішкою граба <i>Carpinus betulus</i> 2 бонітету, віком близько 160 років, висота насаджень – до 27 м, що належать до лісів І групи з високими рекреаційними можливостями
	«Новосілки»	385,0	20.12.1993 р.	Насадження дуба звичайного <i>Quercus robur</i> і липи серцелистої <i>Tilia cordata</i> з домішкою граба звичайного <i>Carpinus betulus</i> 2 бонітету, віком понад 80 років, які входять у зелену зону м. Володимира
	«Липовий гай»	30,0	17.03.1994 р.	Єдина на Волині велика ділянка чистих липових насаджень із липи дрібнолистої <i>Tilia cordata</i> в заплаві р. Луга віком до 65 років
	«Микуличі»	23,1	12.02.1997 р.	Високобонітетні насадження сосни звичайної <i>Pinus sylvestris</i> в стиглому віці
загальнозоологічні	«Ішівський»	152,0	26.05.1992 р.	Високобонітетні лісові насадження віком понад 70 років сосни звичайної <i>Pinus sylvestris</i> з домішкою дуба літнього <i>Quercus robur</i> , берези повислої <i>Betula pendula</i> , вільхи чорної <i>Alnus glutinosa</i> , що ростуть на перезволожених берегах р. Західний Буг
	«Павлівський»	1528,0	26.05.1992 р.	Лісові насадження 1–2 бонітету, повноти 0,8 дуба черешчатого <i>Quercus robur</i> віком близько 75 років із домішкою сосни звичайної <i>Pinus sylvestris</i> , ялини європейської <i>Picea abies</i> , модрина європейської <i>Larix decidua</i>
	«Прибужжя»	1182,1	03.03.1993 р.) (22.12.2005 р.)	Соснові ліси І групи з домішкою берези повислої <i>Betula pendula</i> та вільхи чорної <i>Alnus glutinosa</i> , водноболотні, лучно-чагарникові, лучні угіддя у заплаві р. Західний Буг
	«Губинський резерват»	210,0	09.12.1998 р.	Високобонітетні дубово-соснові, ялинові та березові насадження віком 50–70 років (висота дерев 15–17 м) із підліском з граба звичайного <i>Carpinus betulus</i> , ліщини європейської <i>Corylus avellana</i> , бузини чорної <i>Sambucus nigra</i> , крушини ламкої <i>Frangula alnus</i> , свидини темно-червоної <i>Swida sanguinea</i>
	«Устилузький»	295,0	26.05.1992 р.	Високобонітетні дубово-соснові насадження віком близько 75 років з домішкою берези повислої <i>Betula pendula</i> , ялини європейської <i>Picea abies</i> , осики звичайної <i>Populus tremula</i>

Гідрологічні	«Окорський»	78,3	03.03.1993 р.	карстове озеро Окорське площею 55,3 га з навколишніми лучно-болотними угіддями
	«Холопичівський»	57,0	03.03.1993 р.	озеро льодовикового походження площею 13,7 га з навколишніми лучно-болотними угіддями
	«Луга-Свинорийка»	880,0	20.12.1993 р. (02.02.2017 р.)	лучно-болотний масив, що входить у водоохоронну зону р. Луга; у межах заказника є п'ять природних джерел, багате різноманіття флори (понад 400 видів) і фауни (близько 100 видів хребетних)
	«Серна»	227,0	17.03.1994 р.	заплавні луки, на яких беруть початок витoki р. Серни, де є чотири природних джерела
	«Чорногузівський»	121,0	17.03.1994 р.	заплава р. Чорногузки та лучно-болотний масив із природними джерелами
	«Лучний»	1008,0	04.05.1995 р. (02.02.2017 р.)	Лучно-болотний масив водоохоронної зони р. Свинарки – лівої притоки р. Луги, де є 13 природних джерел, що живлять річку
	«Луга»	2039,1	30.05.2000 р.	Частина заплави р. Луги: звивисте річище, стариці, болота, вкриті різними видами осок, рогозу, очеретом <i>Phragmites australis</i> , різнотравні та осокові луки, подекуди зарослі чагарниками
Пам'ятки природи				
ботанічні	«Сосна звичайна – велетень»	0,01	11.07.1972 р.	Дерево сосни звичайної <i>Pinus sylvestris</i> віком 250 років, включена до насінневого генофонду
	«Дуб звичайний – велетень–1»	0,01	11.07.1972 р.	Дерево дуба черешчатого <i>Quercus robur</i> віком близько 350 років
	«Модриновий ліс»	1,6	27.12.1972 р.	Насадження модрина європейської <i>Larix decidua</i> 1 бонітету, віком близько 100 років, із висотою стовбурів дерев понад 30 м
	«Дерево бук, віком 150 років»	0,01	29.07.1975 р.	Дерево бука лісового <i>Fagus sylvatica</i> , вік якого 150 років, висота стовбура 26 м, діаметр – 0,8 м
	«Дуб звичайний 500 років»	0,01	29.07.1975 р.	Дерево дуба звичайного <i>Quercus robur</i> , вік дерева 500 років, висота стовбура 25 м, діаметр – 2,8 м
	«Дуб звичайний – велетень–2»	0,01	29.10.1976 р.	Дерева дубів звичайних <i>Quercus robur</i> віком близько 250 років (діаметр одного 0,8 м, другого – 0,6 м), що зрослися стовбурами на висоті восьми метрів, утворивши єдиний стовбур заввишки 24 м
	«Дуб-велетень»	0,01	12.02.1997 р.	Дерево дуба черешчатого <i>Quercus robur</i> віком близько 200 років, з висотою стовбура 24 м, діаметром – 112 см, шириною крони 26 м
зо ол.	«Урочище Бискупичі»	3,4	11.07.1972 р.	Колонія виду ЧКУ чаплі сірої <i>Ardea cinerea</i>

гідрологічні	«Озеро Невидимка»	2,2	26.05.1992 р.	Озеро льодовикового походження (площа 2,2 га, глибина – до 5 м) серед дубово-соснового лісового масиву
	«Вітік р. Турії»	0,2	29.10.1976 р.	Природне джерело на південно-західній околиці с. Затурці, з якого бере початок права притока Прип'яті – р. Турія
	«Затурцівські джерела»	0,02	29.10.1976 р.	Два природні джерела – водонаповнювачі р. Турії, що знаходяться на північно-західній околиці с. Затурці, одне з них – неподалік садиби Липинських
	«Турійські джерела»	0,02	29.10.1976 р.	Природні джерела – водонаповнювачі р. Турії
Заповідні урочища				
	«Садівська дача»	2669,62	29.03.2005 р., (31.07.2014 р.)	Дубові, дубово-грабові, сосново-дубові насадження на північних схилах Волинської височини
	«Гута»	435,9	21.06.2012 р.	Болотно-лісові та низинно-болотні комплекси із переважанням берези повислої <i>Betula pendula</i> та вільхи чорної <i>Alnus glutinosa</i> зі сфагновою рослинністю
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва				
	«Садиба Липинського»	3,0	17.03.1994 р.	Садиба видатного українського політика, історика, теоретика українського консерватизму, політичного діяча В. К. Липинського та парк навколо садиби, заснований у ХІХ ст., де ростуть дерева віком близько 170 років
	«Слов'янський»	27,53	4.11.1997 р.	Декоративні дерева парку, луки, два джерела, що регулюють гідрологічний режим р. Луки

Примітка. Об'єкти ПЗФ загальнодержавного значення виділені напівжирним шрифтом

Лісові масиви: дубові з дуба звичайного *Quercus robur*, дубово-липові з домішкою граба *Carpinus betulus*, липові з липи дрібнолистої *Tilia cordata*, березові, соснові із сосни звичайної *Pinus sylvestris*, соснові з домішкою вільхи чорної *Alnus glutinosa* та берези повислої *Betula pendula*, сосново-березові з домішкою *Quercus robur*, ялини *Picea abies*, клена *Acer platanoides*, лучно-болотні масиви, озера, луки охороняються у ландшафтних заказниках «Мочиська», «Березовий гай», «Заставненський» та лісових заказниках «Стенжаричівський», «Нехворощі», «Новосілки», «Липовий гай», «Микуличі». У дубових з домішкою *Pinus sylvestris*, дубово-соснових з домішкою *Betula pendula*, *Picea abies*, осики звичайної *Populus tremula*, соснових з домішкою *Quercus robur*, *Betula pendula* та *Alnus glutinosa*, ялинових та березових лісах, водно-болотних, лучно-чагарникових, лучних угіддях, зокрема у заплаві р. Західний Буг, загальнозоологічних заказників: «Ішівський», «Павлівський», «Прибужжя», «Губинський резерват», «Устилузький» мешкають типові види волинської фауни: сарна європейська *Capreolus capreolus*, кабан дикий *Sus scrofa*, куниця лісова *Martes martes*, вивірка звичайна *Sciurus vulgaris*, тхір лісовий *Mustela putorius*, куріпка сіра *Perdix perdix*, різні види співочих птахів,

плазунів. На ставках, що входять до складу заказників, гніздяться лебідь-шипун *Cygnus olor*, кулики, качки. Частина заплавл правої притоки Західного Бугу р. Луги, Свинарки (ліва притока Луги), лівої притоки Стиру – Черногузки, Серни (ліва притока Стиру) зі старицями, болотами, луками, природними джерелами, надзаплавними терасами, чагарниковими заростями знаходяться під охороною держави у гідрологічних заказниках: «Окорський», «Холопичівський», «Луга-Свинорийка», «Серна», «Черногузівський», «Лучний», «Луга». У ботанічних пам'ятках природи зберігаються вікові дерева дубів *Quercus robur*: близько 500 років («Дуб звичайний 500 років»), 350 років («Дуб звичайний – велетень–1»), 250 років («Дуб звичайний – велетень–2»), 200 років («Дуб-велетень»), сосни *Pinus sylvestris* віком 250 років («Сосна звичайна – велетень»), рідкісного на Волині виду листопадних дерев – бука лісового *Fagus sylvatica*, вік якого близько 150 років («Дерево бук, віком 150 років»), насаджень модрина європейської *Larix decidua* віком близько 100 років («Модриновий ліс»).

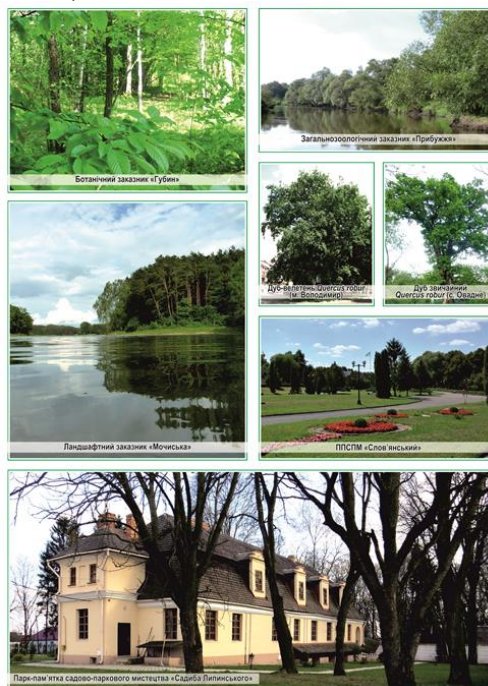

Рис. 2. Території та об'єкти природно-заповідного фонду Володимирського району

Озеро льодовикового походження, на водному плесі і в прибережній смузі якого зростає багато вологолюбних видів рослин, зокрема лікарських: багно болотяне *Ledum palustre*, суниця лісова *Fragaria vesca*, малина *Rubus idaeus* та трапляється рідкісний гляціальний релікт (ЧКУ) журавлина дрібноплода *Oxycoccus microcarpus* та природні джерела, що дають початок і є водонаповнювачами правої притоки Прип'яті – р. Турії – охороняються у межах гідрологічних пам'яток природи «Озеро Невидимка», «Вітик р. Турії», «Затурцівські джерела», «Турійські джерела». У зоологічній пам'ятці природи «Урочище Бискупичі» виявлена одна з найбільших в області колонія виду чаплі сірої *Ardea cinerea* (ЧКУ). Створення заповідного урочища «Садівської дачі» пов'язано з метою збереження дубових, дубово-грабових, сосново-дубових

насаджень, де серед різнотрав'я з конвалії травневої *Convallaria majalis*, первоцвіту весняного *Primula veris*, печіночниці звичайної *Hepatica nobilis* трапляються рідкісні види рослин, занесені в ЧКУ: вовчі ягоди пахучі *Daphne sneorum*, зозуліні черевички справжні *Cypripedium calceolus*, підсніжник білосніжний *Galanthus nivalis* та тварин: сова сіра *Strix aluco*, чапля сіра *Ardea cinerea*, борсук лісовий *Meles meles*, що охороняються Бернською конвенцією, ЧС МСОП, видра річкова *Lutra lutra* – рідкісний вид, що міститься в переліках ЧКУ, ЄЧС. У болотно-лісових та низинно-болотних комплексах заповідного урочища «Гута» трапляються рідкісні види водно-болотної флори та фауни, занесені в ЧКУ, додаток 2 Вашингтонської, Бернську, Боннську конвенції: *Cypripedium calceolus*, росичка круглолиста *Drosera rotundifolia*, латаття біле *Nymphaea alba*, журавель сірий *Grus grus*. У парках ППСМ «Слов'янський» (входить у зелену зону м. Володимира), та «Садиба Липинського» ростуть різні породи дерев: ясен звичайний *Fraxinus excelsior*, липа серцелиста *Tilia cordata*, клен гостролистий *Acer platanoides*, акація біла *Robinia pseudoacacia* та ін., їхній підлісок формують ліщина звичайна *Corylus avellana*, крушина ламка *Frangula alnus*, бузина чорна *Sambucus nigra*. На «Княжій алеї» парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Слов'янський» встановлені скульптури давньоруських князів: Романа Мстиславовича (Мстислава), малолітніх синів князя Романа – Данила і Василька, короля Данила Галицького (автор Теодозія Бриж).

У межах природно-заповідних територій доцільно розвивати хайкінг – нетривалі (денні чи дводенні) розвиваючі прогулянки по пересіченій місцевості з найнеобхіднішими особистими речами у маленьких наплічниках зручними маршрутами неподалік від населених пунктів, трекінг – багатоденний хайкінг, велосипедний туризм, популярний нині бердвочінг, бо у Володимирському районі є чимало рідкісних видів птахів. Чапля сіра *Ardea cinerea* – вид ЧКУ, ЧС МСОП, що гніздиться на високих деревах, зокрема дубах, і чагарниках поблизу води, живиться переважно дрібною рибою, пуголовками, жабами, яких птахи здобувають на мілководді, комахами, мишоподібними гризунами, виявлена у заказниках: лісовому «Нехворощі», гідрологічному «Окорський», зоологічній ПП «Урочище Бискупичі», заповідному урочищі «Садівська дача». Загальне забарвлення птахів цього виду – сіре, верхня частина тіла забарвлена в сизувато-сірий колір різних відтінків, нижня – сірувато-біла, голова біла, кілька видовжених чорних пір'їн, з'єднуючись, формують своєрідний чубчик. Журавель сірий *Grus grus* – гніздовий, перелітний, зрідка зимуючий вид птахів із однотонним сірим оперенням (частина голови, шиї, кінці крил чорні, на голові – червона пляма) надає перевагу зволоженим, зарослим болотистим місцевостям у заказниках: ландшафтному «Заставненський», загальнозоологічному «Прибужжя», гідрологічних «Луга-Свинорійка», «Лучний», «Чорногузівський», заповідному урочищі «Гута». Чисельність птахів цього виду скорочується через меліоративні заходи, використання пестицидів. Здійснюючи сезонні перельоти, птахи формують своєрідний ключ. Лелека чорний *Ciconia nigra* – перелітний вид, причиною зниження чисельності якого є швидке скорочення площі, придатної для існування через зведення старих лісів, осушення боліт, посилення чинника турбування. Довжина його

тіла близько одного метра, розмах крил – до двох, маса – близько трьох кілограмів, оперення має чорне забарвлення, крім грудей, черева та низу хвоста. Дуже обережний із безшумним польотом птах селиться в глухих старих лісах, часто серед лісових боліт, у долинах річок, на берегах озер. Живиться рибою, жабами, ящірками, моллюсками, комахами, мишоподібними гризунами, пролітає в пошуках поживи до 10–15 км. Пари утворюються тільки на період гніздування. Гнізда влаштовують на великих старих деревах на висоті 8–15 м, на значній відстані одне від одного, відкладають у них 3–5 великих матових білих яєць. Виявлений у загальнозоологічних заказниках «Павлівський», «Прибужжя». Сорокопуда сірого *Lanius excubitor* – попелясто-сірого птаха із широкою чорною смугою на голові, вагою 50–80 г, довжиною тіла 24–25 см – можна побачити здебільшого на узліссях лісових масивів, чагарниках навколо боліт, перелісках загальнозоологічного заказника «Ішівський». Основу раціону птаха складають різноманітні комахи, личинки комах, дрібні плазуни й земноводні. Чисельність птахів цього виду скорочується через меліоративне втручання, використання пестицидів у сільському господарстві. Вид перебуває у статусі «рідкісний» у переліку ЧКУ, занесений у додаток 2 Бернської конвенції. У межах гідрологічних заказників «Луга-Свинорійка», «Лучний» мешкає рідкісний хижий птах лунь польовий *Circus cyaneus* – невеликий за розміром: маса самців сягає 0,3–0,4 кг, довжина тіла 45,0–55,0 см, самок – відповідно 0,4–0,7 кг та 36,0–39,0 см, сірого чи світло-сірого забарвлення з великими чорними плямами на кінцях крил (у самок забарвлення темно-буре). Живиться дрібними гризунами, ящірками, комахами. Прилітає на початку березня. Гнізда влаштовує на землі, кладка з'являється в травні–червні і складається з 2–5 яєць. Багата орнітофауна також у заказниках: загальнозоологічних «Устилузький», «Губинський резерват», гідрологічних «Луга», «Серна», «Холопичівський», де мешкають соколоподібні види птахів: канюк звичайний *Buteo buteo*, яструби великий *Accipiter gentilis* і малий *A. nisus*; горобцеподібні: плиска біла *Motacilla alba*, щеврик лісовий *Anthus trivialis*, сорокопуд-жулан *Lanius collurio*, кропив'янка чорноголова *Sylvia atricapilla*, дрозди чорний *Turdus merula* і співочий *T. philomelos*, вільшанка *Erithacus rubecula*, мухоловка строката *Ficedula hypoleuca*, синиці велика *Parus major*, блакитна *P. caeruleus* і чубата *Lophophanes cristatus*, гаїчка болотяна *Poecile palustris*, сойка *Garrulus glandarius*, крук *Corvus corax*, підкоришник звичайний *Certhia familiaris*, повзик *Sitta europaea*, волове очко *Troglodytes troglodytes*, зяблик *Fringilla coelebs*, зеленяк *Carduelis chloris*, вівсянка звичайна *Emberiza citrinella* та інші; дятлоподібні: дятли чорний *Dryocopus martius*, великий строкатий *D. major* і малий *Picoides minor*; деякі види совоподібних та куроподібних^{27–28}.

У Володимирському районі наразі є всі передумови для розвитку сільського (зеленого) виду туризму, що передбачає проведення вільного часу як стаціонарного відпочинку у сільській місцевості з невеликими радіальними маршрутами, пов'язаними з вивченням флори і фауни, сільського побуту і традицій; агротуризму – форми сільського туризму, яка зводиться до організації відпочинку з активним залученням його учасників до традиційних форм господарювання у селі; екоагротуризму – що поєднує використання агроосель

як головного об'єкта розміщення туристів, які беруть участь у зеленому туризмі, з використанням екотуристичних програм. Розвиток цих видів туризму забезпечить збереження сільського культурного ландшафту, усталених форм сільськогосподарського виробництва, збереженість природних комплексів, традицій, зростання кількості робочих місць, призупинення хвилі трудової міграції молоді за кордон у пошуках роботи²⁶. Наразі, у сс. Зимне (Зимнівська ТГ), Петрове (Поромівська ТГ, садиба «Петрівський маєток») наявні агросадиби, де відпочиваючі мають можливість ловити рибу, купатися, кататись на човні, отримати уроки верхової їзди, їм пропонують страви домашньої кухні. Їх незначна кількість свідчить про нагальну необхідність створення мережі агросадиб у межах окремо взятих територіальних громад району.

У прикордонних районах, де у зв'язку з історичними обставинами змінювалися державні кордони, відбувалися трудові чи з політичних мотивів міграції населення або примусове їх переселення (наприклад, переселення німців у 1939 р. або виселення українців наприкінці Другої світової війни із Холмщини, Лемківщини, Підляшшя, Нядсяння, натомість переселення на територію повоєнної Польщі поляків і євреїв), створилися особливі передумови для розвитку етнічного (ностальгічного) виду туризму – подорожей, головним мотивом яких є «прагнення повернення»: для побачень із рідними та близькими, відвідування місць їхнього перебування, «пошук свого коріння». Початок імміграції німців на Волинь припадає на кінець XVIII ст., коли царський уряд (Волинь входила до складу Російської імперії) надав колоністам значні пільги: закріпив за ними право на самоврядування, свободу релігії, організацію шкіл, звільнив від військової служби. Якщо в 1859 р. на Волині було 35 колоній з населенням 4825 осіб, то в 1914 р. – 600 колоній з населенням близько 200 тис. осіб. Перша світова та громадянська війни мали великий вплив на особливості демографічної та етнічної ситуації на цій території, проте частка німців залишалася значною. Майже всі вони жили у сільській місцевості, займалися сільським господарством. Німецькі і чеські колонії зосереджувалися у Володимир-Волинському і Луцькому повітах. У 1905 р. на території Устилузької ТГ знаходилися німецькі колонії Вандоволя і Ворчин; Зимнівської – Антонівка II; Локачинської – Запуст, Клементівка; Оваднівської – Божа Воля, Верба, Єлизабетполь, Ледахів, Людмилопіль, Свійчів; Затурцівської – Вігентів, Верхи, Геленів, Журавець, Мальків, Маринків, Матильдів, Михайлівка, Ольшанів, Пасіки, Янів з кількістю мешканців понад 150 осіб. У 20–30-х рр. XX ст. у колоніях чисельністю 100–200 та понад 200 осіб чеської національності проживало у Коритниці Устилузької ТГ; Верба, Киселинівка, Ледахів, Свійчев – Оваднівської ТГ; Володимир – Володимирської ТГ; Микуличі – Зимнівської ТГ; Верхи, Діброва, Дмитрівка, Затурці, Зиманець, Мальків, Олександрівка, Пасіки, Якимівка, Янів – Затурцівської ТГ^{2 26}. У поминальні дні на братські могили поляків – жертв війни 1942 і 1943 рр. у

²⁶ Шибістий О. Ю., Карпюк З. К. Німці (1905 р.). – 1 000 000. *Атлас історії культури Волинської області* / відп. ред. Ф. В. Зузук. Луцьк : Ред.-вид. від. «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 1 карта (С. 53)

сс. Кисилин і Павлівка приїзять закордонні родичі. У с. Кисилин залишилася могила розстріляних євреїв у 1942 р. Місцем розстрілу євреїв 1942 р. є с. Переславичі (х. Кучків). Приводом для сентиментальних поїздок в Україну є також еміграція євреїв в Ізраїль та країни Заходу у 70–80-х рр. ХХ ст.

Важливим чинником розвитку туризму є туристична інфраструктура: підприємства, установи, заклади, які забезпечують оздоровлення та відпочинок, шляхи сполучення, об'єкти розміщення туристів тощо, що значною мірою сприяє туристичній спеціалізації та профілю господарювання – завдяки наявності інфраструктурних зв'язків між окремими об'єктами визначається якість обслуговування на тій чи іншій території. Якісні параметри відпочинку забезпечують заклади розміщення, харчування, дозвілля і побутового обслуговування, зв'язку, інформаційного забезпечення (табл. 5).

Таблиця 5

Туристична інфраструктура ТГ Володимирського району^{14, 18, 24 27}

Назва ТГ	Об'єкти інфраструктури, шт.							
	Засоби розміщення	Ресторани, кафе, бари	Заклади торгівлі	Заклади розваг	Заклади побутового обслуговування	Банківські установи	Пошта, зв'язок	АЗС, СТО
Володимирська	10	20	411	25	67	8	8	5
Затурцівська	–	10	52	18	11	2	8	1
Зимнівська	1	8	19	8	3	1	3	2
Іваничівська	1	12	73	9	27	4	5	4
Литовезьська	1	5	13	10	4	2	2	1
Локачинська	1	23	115	27	31	5	17	4
Нововолинська	4	39	420	14	183	7	12	11
Оваднівська	2	8	16	11	5	2	5	3
Павлівська	2	12	12	24	5	1	3	1
Поромівська	–	2	7	6	1	–	1	–
Устилузька	2	12	35	26	13	8	10	6

Примітка. Складено за даними Департаментів інфраструктури і економічного розвитку, зовнішніх зносин та з питань туризму і курортів та управління економічного розвитку та торгівлі Волинської ОДА, а також офіційними сайтами територіальних громад.

Найвідомішими закладами розміщення у районі є «Готельно-розважальний комплекс «Бобри плюс»», готель «Дон Кіхот» (м. Нововолинськ, Нововолинська ТГ), «АВС-Інтер» (м. Устилуг, Устилузька ТГ), готель «Іваничі» (смт Іваничі, Іваничівська ТГ) готельно-ресторанні комплекси «Три бобри» (с. Литовеж, Литовезьська), мотель «Авто Клуб 4x4» (м. Нововолинськ, Нововолинська ТГ), санаторій-профілакторій «Шахтар» (с. Павлівка, Павлівська ТГ), дитячий оздоровчий табір «Барвінок» (с. Павлівка, Павлівська ТГ), кімнати для приїжджих «Олта» (м. Нововолинськ, Нововолинська ТГ),

²⁷ Володимирська РДА URL: <http://lbsadm.gov.ua/> (дата звернення: 28.08.2022 р.)

гостинні садиби у сс. Овадне, Ягідне (Оваднівська ТГ), Зимне (Зимнівська ТГ), Петрове (Поромівська ТГ, садиба «Петрівський маєток»), низка ресторанів (переважно у мм. Володимир (Володимирська ТГ), Нововолинськ (Нововолинська ТГ), Устилуг (Устилузька ТГ), смт Іваничі (Іваничівська ТГ), Локачі (Локачинська ТГ), с. Зимне (Зимнівська ТГ)), кафе, їдалень і магазинів-барів, закусочних, закладів швидкого харчування (фаст-фуду та ін.) у сільських населених пунктах територіальних громад Володимирського району. Деякі з них облаштовані на сучасному рівні, хоча більшість закладів гостинності потребує реконструкції та перепрофілювання згідно європейських та світових стандартів, що застосовуються для стандартизації рівня обслуговування закладами розміщення та громадського харчування. Одночасно слід розширити мережу цих об'єктів (особливо розміщення) у територіальних громадах. Достатня кількість об'єктів торгівлі (представлена мережею ринків, супермаркетів, багатофункціональних магазинів, міні-маркетів, кіосків) та побутового обслуговування (будинки побуту, перукарні, швейні та взуттєві майстерні, фотооательє та ін.), банківської сфери (відділення банків, кредитних спілок, обмінні пункти, банкомати та термінали) та зв'язку (стаціонарний телефонний «Укртелеком», поштовий – стаціонарні та пересувні відділення «Укрпошти», «Нової Пошти», служби доставки «МістExpress» та відділення операторів мобільного зв'язку – Vodafone, Kyivstar, Lifecell), що загалом здатні забезпечити необхідний спектр послуг для потенційних туристів, рекреантів.

Транспортну мережу формують розгалужена сітка автомобільних доріг та залізниць. Через територію проходять: національна траса Н-22 Устилуг–Луцьк–Рівне – (129,2 км загальна протяжність), регіональна Р-15 Ковель–Володимир–Червоноград–Жовква (87,3 км), територіальні Т-03-01 (Т-03-02)–Зимне (1,4 км), Т-03-02 Піща–Шацьк–Любомль–Володимир–Павлівка–Горохів–Берестечко–Козин–(М-06) (174,9 км), Т-03-05 Нововолинськ–Іваничі–Павлівка–Локачі (41,8 км), Т-03-11 (Р-14)–Камінь-Каширський–Ковель–(М-19)–Колодяжне–Локачі–(Н-17) (161,6 км), Т-03-15 Залісся– (Т-03-02) – (13,7 км), автомобільні шляхи обласного значення: Ізов–Бортнів–Бужанка–Нововолинськ (13,1 км), Морозовичі–Кречів–Мовники (13,3 км), Іваничі–Бубнів (11,7 км), Іваничі–Заболотці–Литовеж (11,7 км) Локачі–Шельвів–Линів–Кошів–Білосток–Антонівка–Забороць (54,6 км) і ін. та районного значення: Верба–Свійчів–Тумин–Озютічі–Кисилін (17,5 км), Благодатне–Маркелівка–Володимирівка (11,9 км), Шистів–Горичів–Руснів–Бубнів (13,9 км), Володимир–Когильне–Красностав (13,0 км), Стенжаричі–Залужжя–Устилуг (10,4 км), Іванів–Бортнів–Поромів–Млинище (10,0 км), Локачі–Залужжя–Замличі–Бермешів (15,1 км), Твердині–Кисилін–Журавець–Марковичі (19,5 км), Кисилін–Зубильне (11,3 км) та ін.

Залізничне сполучення здійснюється за напрямком Ковель–Володимир–Львів. Залізничні перевезення обслуговують вокзал у м. Володимирі та залізничні станції: «Ізов» (с. Рокитниця), «Лудин» (с. Амбуків), «Устилуг» (м. Устилуг), «Іваничі» (сmt Іваничі), «Овадне» (с. Овадне), що мають стратегічне географічне положення поблизу українсько-польського кордону, де

діють пункти перетину кордону «Устилуг–Зосін» (пасажирський, автомобільне сполучення) і «Грубешів–Володимир» (пасажирський і вантажний, залізничне сполучення).

Повітряне сполучення у районі відсутнє. Найближчими повітряними воротами є аеропорти, що знаходяться в обласних центрах – м. Львів та Рівне.

Вздовж автомобільних шляхів міжнародного, національного, регіонального значення та залізничних магістралей, що пролягають територіями територіальних громад району, розміщені чимало пам'яток архітектури, історії та культури, сакральних споруд²⁸²⁹³⁰³¹³².

Володимирський район має значні туристично-рекреаційні ресурси для розвитку туризму і рекреації та організації активної екскурсійної діяльності: природні (сприятливі кліматичні умови, розгалужена гідромережа, поєднання озерних, лісових комплексів, різноманіття рослинних угруповань, фауністичне багатство), сприятливу екологічну ситуацію, багату матеріальну і нематеріальну культурну спадщину, етнічну самобутність, особливості місцевого колориту, хоча соціально-економічні передумови розвитку цієї сфери потребують значних капітальних вкладень¹⁸. Ефективне використання наявного потенціалу та перетворення району у туристичну дестинацію сприятиме задоволенню туристично-рекреаційних і екскурсійних потреб внутрішніх і іноземних туристів, рекреантів та екскурсантів, їхньому оздоровленню і духовному збагаченню, сприятиме розвитку внутрішнього і міжнародного туризму, забезпечить зростання туристичних потоків, ефективне використання пам'яток архітектури, історії і культури, осередків народних промислів, музеїв, територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Для продуктивної організації такої діяльності органи місцевого самоврядування повинні ефективно управляти наявними ресурсами, визначати пріоритетні напрямки розвитку громад, самостійно вирішуючи першочерговість подолання проблем, активно співпрацювати у проєктах транскордонного співробітництва у сфері туризму і рекреації. Такі заходи сприятимуть покращенню умов життя місцевих громад, стимулюванню створення умов для розвитку малого і середнього бізнесу, розвитку комунального господарства.

²⁸ Качаровський Р. Є., Єрко І. В., Чир Н. В., Антипюк О. В. Транспортна мережа прикордонних об'єднаних територіальних громад Волинської області як важливий елемент туристичної інфраструктури. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 28 вересня 2019 року : зб. наук. праць. Переяслав, 2019. – Вип. 51.- С. 15–17.

²⁹ Чир Н. В., Мельник А.В., Качаровський Р. Є., Антипюк О. В. Єрко І. В. Туристична інфраструктура Оваднівської сільської ОТГ Волинської області. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : матер. Міжнар. наук.-практ. інт-конф., 31 жовтня 2019 р. : Переяслав, 2019. Вип. 52. С. 37–41

³⁰ Мельник Н. В., Мельник А. В., Качаровський Р. Є. Туризм як пріоритет регіонального соціально-економічного розвитку (на прикладі Іваничівської ОТГ Волинської області). *Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туристологічної та екологічної науки*: матер. II-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 15 жовтня 2020 р.). Тернопіль : Вектор, 2020. С. 233–236

³¹ Мельник О.В., Мельничук М.М., Мельник А.В., Мельник Н.В., Качаровський Р. Є. Туристично-рекреаційна атрактивність Литовезької сільської ОТГ Іваничівського району Волинської області. *World science: problems, prospects and innovations*: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (25-27 листопада 2020 р.) : зб. наук. праць. Торонто, Канада, 2020. С. 707–712.

³² Новосад О. В., Єрко І. В., Качаровський Р. Є. Транспортна мережа Нововолинської ТГ Волинської області як складова туристичної інфраструктури регіону. *Українське Полісся: проблеми та тренди сучасного розвитку*: матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. 10-11 лютого 2022 р. : зб. наук. праць. Ніжин, 2022. С. 196–199

Наукове видання

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
УПРАВЛІННЯ, ТЕХНОЛОГІЇ, МОДЕЛІ**

Колективна монографія

*За науковою редакцією
доктора економічних наук, професора Матвійчук Л.Ю.,
доктора економічних наук, професора Барського Ю.М.,
кандидата географічних наук, доцента Лепкого М.І.*

Підп. до друку 10.11.2022 р.
Формат 60x84/16. Папір офс. Гарнітура Таймс.
Ум. друк. арк. 17.
Тираж 300 прим. Зам. 43.

Інформаційно-видавничий відділ
Луцького національного технічного університету
43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75
Друк – ВІП Луцького НТУ